

راهنمای آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی

ویراستار: جرج کلوسکو

مناheim

(۳۰)

حقوق

کتاب پنینگتون

ترجمه محمد علی پور

نشریه اسرا

عنوان و نام پدیدآور	حقوق/کنت پنینگتون؛ ترجمه محمود علی پور.
مشخصات نشر	تهران: قصیده سرا، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ص.
فروست	راه پیمایی آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی: مفاهیم؛
	۱/۳۰ جیر مجموعه: بهنام جودی
شابک	: 978-600-84147-6-6
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	کتاب حاضر ترجمه مقاله ای با عنوان "rights" از کتاب "The Oxford handbook of the history of political philosophy" با برآستاری جورج کلووسکو است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۶۳]۶۵.
موضوع	: علوم سیاسی -- فلسفه -- تاریخ Political science -- Philosophy -- History
شناسه افزوده	: کلووسکو، جورج، ۱۹۵۰ - م.
شناسه افزوده	Klosko, George
شناسه افزوده	: علی پور، محمود، ۱۳۶۹ - مترجم
شناسه افزوده	دبیر مجموعه: جودی، بهنام
رده بندی کنگره	: JAY۱
رده بندی دیویی	: ۳۲۰/۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۸۲۴۳۸۹

قصیده سرا

راهنمای آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی
(۳۰)

دیرینه مجموعه: بهنام جودی

مؤلف:

کینت پنینگتن

ترجمه محمود...

ویراستار: مهرانگیز اش...

طرح جلد: آروین رفیع زاد

آماده سازی قبل از چاپ: آرمیتا رفیع...

چاپ و صحافی: قشقایی

چاپ اول: ۱۴۰۳ تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک دوره: ۷-۲۰-۸۰۵۴-۶۰۰-۹۷۸

شابک: ۶-۲۷-۸۰۵۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

تلفن: ۶۶۹۷۲۸۷۰

پست الکترونیک: ghasidehsara@gmail.com

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۷	یادداشت دبیر
۱۵	حقوق
۱۵	مقدمه
۲۳	ریشه‌های تاریخی: حقوق رومی و مسیحیت
۲۷	قانون طبیعی در مسیحیت
۳۳	اشتقاق حقوق طبیعی از قانون طبیعی در روم و سطای متأخر
۴۱	حقوق طبیعی
۵۱	منابع

یادداشتِ دبیرِ مجموعه

آثار و تألیفاتِ حوزهٔ فلسفهٔ سیاسیِ اروپایی و تاریخِ آن در ایران و به زبانِ فارسی، در قیاس با کتاب موجود در این حوزه، محدود و اندک است. عمدهٔ این آثار هم کتاب‌هایی حجیم و چندجلدی هستند که مطالعهٔ آن برای اغلب کتاب‌خوان‌ها، به‌ویژه دانشجویان، دشوار است. به همین دلیل، فقط تعدادِ معدودی از علاقه‌مندان، اساتید و پژوهشگران، از این کتاب استقبال می‌کنند. این در صورتی است که در زبان‌های اروپایی، به‌ویژه انگلیسی، در حوزهٔ اندیشهٔ سیاسی، فلسفهٔ سیاسی، نظریهٔ سیاسی و تاریخِ آن‌ها آثارِ متنوعی وجود دارند که از زوایای گوناگون مطالب، نظرات و ایده‌هایی مختلف را طرح و بررسی می‌کنند. از آنجایی که تفکرِ فلسفیِ عالی‌ترین نوعِ اندیشیدن است و سابقه‌ای بیش از دو هزار ساله در تاریخِ اندیشه دارد، بر آن شدیم آثاری که ایده‌ها و مفاهیمِ بنیادینِ فلسفهٔ سیاسی را به‌صورت «راهنما» در اختیار خوانندگانِ ایرانی، به‌ویژه دانشجویان، قرار می‌دهند، ترجمه کنیم و به چاپ برسانیم.

The Oxford Handbook of the History of مجموعه
Political Philosophy (Oxford Handbooks, 2011) (راهنمای
 آکسفورد در تاریخ فلسفه سیاسی)، به ویراستاری جُرج کلوسکو، از
 آن‌دست آثار است که مباحث پایه‌ای و بنیادی تاریخ فلسفه سیاسی
 را از چند زاویه به بحث می‌گذارد. این مجموعه متشکل است از
 مجموعه‌مقالاتی که در یکی از معتبرترین دانشگاه‌ها و انتشارات در
 سطح جهان، یعنی آکسفورد، منتشر شده است. ویژگی‌های
 منحصربه‌فرد هریک از این مقالات آن را از سایر آثار این حوزه
 متمایز می‌کند.

راهنمای آکسفورد در چهار بخش کلی تدوین شده است:
 بخش نخست به عنوان «روش»، نظریه‌هایی درباره روش
 مطالعه و پژوهش در تاریخ فلسفه سیاسی را مطرح و در چند مقاله
 آن‌ها را بررسی می‌کند؛ بخش دوم به تاریخ فلسفه سیاسی، از یونان
 تا زمانه معاصر، می‌پردازد. به جای تمرکز صرف بر آرای
 فیلسوفان سیاسی، اندیشه آن‌ها را در کتاب و برهه‌های تاریخی،
 به لحاظ اهمیت و تأثیرگذاری، ارائه می‌دهد؛ بخش سوم به مفاهیم
 اساسی اندیشه سیاسی، از قدیم تا جدید، مانند دولت، حاکمیت،
 قرارداد اجتماعی، فمینیسم و... اختصاص دارد؛ بخش چهارم نیز
 به‌طور محدود به تاریخ فلسفه سیاسی در شرق می‌پردازد.
 همان‌گونه که از بخش‌بندی این مجموعه پیداست، تأثیری جامع و
 کامل روبه‌رو هستیم که هر مخاطب علاقه‌مند، دانشجوی، پژوهشگر
 و استاد در حوزه علوم انسانی نیازمند دسترسی به آن است. یکی از
 اصلی‌ترین ویژگی‌های این راهنما این است که مجموعه مقالات آن
 به قلم متخصصان و پژوهشگران شناخته‌شده، با پراکندگی
 جغرافیایی، از آمریکا گرفته تا اروپا و استرالیا و از دانشگاه‌های
 گوناگون است که هریک آثار و تألیفاتی درباره مقاله ارائه‌شده برای

این مجموعه، دارند که خود نکته حائز اهمیت است برای افرادی که بخواهند مطالب بیشتر و مفصل‌تری در این باره بخوانند. این ویژگی‌ها موجب شد برای ترجمه این مجموعه مصمم‌تر تلاش کنیم. تصمیم گرفتیم هر چهار بخش این مجموعه را منتشر کنیم و ترجمه آن‌ها را به اساتید و پژوهشگرانی ایرانی بسپاریم که در این حوزه مطالعاتی داشتند و آثاری نیز منتشر کرده یا سال‌ها در دانشگاه آن‌ها را تدریس کرده‌اند. از این‌روی، برای چاپ این مجموعه مقالات بهتر دیدیم که به جای گنجاندن آن‌ها در دو یا سه جلد حجیم، هر مقاله را در یک جلد مجزا و کم‌حجم منتشر کنیم تا هر مخاطب، حسب نیاز خود، اقدام به تهیه یک جلد یا کل مجموعه بکند. در این راستا از همکاری انتشارات قصیده‌سرا و مدیر محترم آن، جناب آقای طیف رفیع‌زاده، بهره بردیم تا با چاپ و نشر این مجموعه ارزشمند تا حدی پاسخگوی نیاز علاقه‌مندان به مباحث فلسفه سیاسی باشد. امید داریم حاصل این تلاش و همکاری، دایره تنگ مخاطبان خاص این مقولات را گسترش دهد و افراد بیشتری را جذب مطالعه این مباحث کند.

در خصوص ترجمه نیز ذکر چند نکته ضروری است. ترجمه یک اثر از یک زبان بیگانه، محدودیت‌های مشخص خود را دارد و به‌ویژه مترجم متن‌های تخصصی با چالش‌ها و مخاطراتی روبه‌روست که دقت بیشتری را می‌طلبد. اما در برخی موارد با دقت صرف نیز نمی‌توان به ترجمه‌ای قابل قبول دست یافت؛ چراکه اگر ترجمه را صرفاً معادل‌یابی واژه‌ها و اصطلاحات از زبان مبدأ به زبان مقصد تلقی کنیم، ممکن است برای بعضی از مفاهیم در زبان مقصد معادلی وجود نداشته باشد؛ برای مثال ما با مفاهیمی در زبان‌های دیگر، مانند زبان انگلیسی، مواجه هستیم که در تجربه تاریخی ما یا زبان‌های دیگر سابقه‌ای نداشته و مفهوم‌سازی نشده

است. این حتی گاهی موجب شده تا مفهومی خاص عیناً و بدون ترجمه در زبانی دیگر، برای مثال فارسی، به کار رفته و جا افتاده است؛ مثل مفهوم «مدرنیته». همچنین پیش آمده است که برخی از اصطلاحات یا مفاهیم به درستی ترجمه نشده‌اند و طی استمرار استفاده غلط، معادل‌هایی دقیق نیز برای آن‌ها در زبان فارسی نداریم. برای مثال، مفاهیم «state» و «government» در زبان فارسی که به ترتیب باید «دولت» و «حکومت» ترجمه شوند، به فارسی و عکس و به‌جای یکدیگر استفاده شده‌اند و بین اهالی رشته علوم سیاسی به غلط جا افتاده‌اند. صرف‌نظر از معادل‌های آن‌ها در زبان دیگر، به لحاظ تاریخی نیز ما این‌دو را به‌جای یکدیگر و اشتباهاً استفاده کرده‌ایم. مثال دیگر، مفهوم اروپایی «nation» است که «تاریخ» به اشتباه و بدون توجه به پیشینه تاریخی آن در ایران، از زمان قاجار به «ملت» ترجمه شده است. مفهوم ناسیون یا به انگلیسی نیشنalism در ایران اروپایی ابداعی جدید است که با فروپاشی امپراتوری مندرس رُم و از سده‌های ۱۵-۱۶م به این سو، به تدریج، در معنایی مدرن استفاده شد که مبنایی «نژادی - قومی» داشت و مردمان اروپایی در مسیر تحول خودشان، عمدتاً به دست دولت‌هایشان تبدیل به «ناسیون» شدند، یعنی یک قوم و نژاد با یک زبان مشخص در محدوده جغرافیایی مشخص. به این ترتیب، مفهوم «nation-state» نیز در این تحول تاریخی در اروپا پدیدار شد، به گونه‌ای که دولت‌های اروپایی با خروج از قیومیت کلیسای کاتولیک رُم و پاپ، «ناسیون» خود را ایجاد کردند که در زبان فارسی به «ملت‌سازی» تعبیر و تبدیل به دولت‌های «ملی» شدند. اما تاریخ تحول مفهوم «ملت» در جهان ایرانی، تماماً تحولی متفاوت را نشان می‌دهد. برای مثال، مفهوم «ملت» در ایران که ریشه و سبقه‌ای «دینی» دارد، برخلاف اروپا، ابداع دولت‌ها نیست،

بلکه به‌طور طبیعی و در درازای تاریخ چند هزاره‌ای ایران و از «وحدت متکثر» مردمان و قوم‌های گوناگون پدیدار شد و با مفهوم «ایران» تجلی یافت و اکنون «ایران» تبدیل به مفهومی شده است که هم به معنای ملت است و هم دولت و به‌جای «nation» که بر قوم و نژاد مبتنی است، عمدتاً مفهومی تاریخی - فرهنگی دارد. از سوی دیگر، «ملت ایران» به لحاظ تاریخی نه ساخته دولت‌ها و سلسه‌های حاکم بر ایران، که البته دستی در تقویت و در مواقعی تضعیف ایرانیّت داشت‌اند، بلکه درست برعکس تجربه اروپاست. لذا با توجه به تاریخ تحول مفاهیم، نمی‌توان مفهوم «nation» را با مفهوم «ملت» در زبان فارسی دقیقاً هم‌معنی و معادل دانست. از این‌روی، ترجمه واژه به واژه مفاهیمی مانند «nation» و «ملت»، می‌تواند موجبات بدفهمی و سوء تفاهم‌هایی را فراهم کند که با ورود ایدئولوژی‌های چپ، ضدایستادای و پُست‌مدرن به جامعه ما، با طرح مباحث «اقوام»، «اقلیت‌ها»، «توهمات خطرناک» مانند «ملت‌های ایران را ایجاد و موجبات تضعیف «ایران» واقعی را فراهم کند. بر همین پایه، نگارنده این مطلب تا جایی که در توان داشته، در مواردی از این دست - و بزرگ‌ترها - خطرناکی چون مثال «nation» و «ملت» - با مترجم‌های محترم این مجموعه وارد گفت‌وگو شده و پیشنهادهایی ارائه کرده است؛ هرچند هیچ اجبار یا تحمیلی در کار نبوده و درنهایت خود مترجم‌ها تصمیم گرفته‌اند که چه معادل‌هایی را انتخاب کنند.

مشکلات به مواردی که اشاره کردیم محدود نمی‌شود. برخی از مفاهیم و اصطلاحات تخصصی، تاریخ تحول معنایی گسترده‌ای دارند، به گونه‌ای که در جهان اروپایی نیز این دقت را دارند که وقتی از این مفاهیم استفاده می‌کنند به تاریخ و معانی گوناگون آن نظر داشته باشند. برای مثال، مفهوم «constitution» است که اغلب

به «قانون اساسی» ترجمه می‌شود. درحالی‌که عمدتاً بعد از انقلاب ۱۷۸۹م فرانسه بود که چنین معنایی به آن اطلاق شد و پیش از آن دامنه معنایی گسترده‌تر «نظام»، «تشکیلات»، «اساس»، «نظام‌نامه»، «قانون اساسی» و... داشته است. مترجم و مخاطب محترم بایستی به هنگام ترجمه و مطالعه در نظر داشته باشد که کاربرد این مفهوم در یونان باستان، سده‌های پایانی قرون وسطی یا طی رنسانس، نمی‌تواند کاربردی «دقیقاً» به معنای «قانون اساسی» داشته باشد؛ چراکه در تجربه فکری و مفهومی اروپایی طی این دوره‌ها هنوز نظریه‌هایی درباره تدوین «قانون اساسی»، «تأسیس دولت» به معنای مدرن، «اکتدار مردم»، «اراده عمومی» و غیره که مفاهیم هم خانواده آن و دامنه معنایی مرتبط هستند، وجود نداشته است. درنتیجه، در دوران‌های پیش از مدرنیته، هرگاه این مفهوم در متون نویسندگان به کار رفته است به معنای امروزی «قانون اساسی» نیست. مثال دیگر، اطلاق مفاهیمی مانند «دولت» یا «دولت - شهر» به شهرهای یونان باستان است؛ البته این اشتباه حتی نزد خود اروپایی‌ها نیز رایج است و پس از بررسی تحقیقات جدید در حوزه تاریخ مفاهیم و تاریخ ایده‌ها و مبانی که متفکرانی مانند کارل اشمیت، راینهاردت کوزلک، لئو اشتراوس، کریستن اسکینر و بقیه درباره مفهوم دولت و تاریخ پیدایش آن و تمایز آن با گذشته مطرح کردند، امثال لئو اشتراوس تصریح کردند که باید به «پولیس» یا «شهر»های یونان باستان نمی‌توان دقیقاً از معادل‌های «دولت» و «دولت - شهر» استفاده کرد؛ چون در شهرهای یونانی با «نظام» و تشکیلاتی که طی امپراتوری رُم، پادشاهی‌های قرون وسطایی و نظام‌های سیاسی مدرن تحت عنوان «دولت» می‌شناسیم، مواجه نیستیم.

مثال‌هایی از این دست بسیار است؛ اما هدف ما در این مجال

فقط نشان دادن سختی‌ها و محدودیت‌های پژوهش، ترجمه و مطالعه تاریخ اندیشه است و ذکر این نکته که در ترجمه این مقالات، تاریخ تحول این مفاهیم مد نظر بوده و تلاش شده است برگردان هر مفهوم تناسب لازم با هر برهه تاریخی یا نزد متفکر مربوطه را داشته باشد؛ در عین حال که آن مفاهیم به زبان اصلی در پانویس آورده شده است تا مخاطب با دقت بیشتری متن را مطالعه کند. از همین روی، نمی‌توان مفاهیم و ایده‌ها در هر زبان را با ریاضیات قیاس کرد و نتیجه گرفت که برای مثال، چون اعداد در همه زبان‌ها یک معنا دارند و فقط صورت نوشتاری آن‌ها متفاوت است، پس زبان و مفاهیم نیز از همین دسته‌اند. زبان‌ها هرکدام تاریخ، تحولات و مفاهیم خاص خود را دارند و هرکدام از مفاهیم در زبان‌ها می‌تواند معانی متفاوت داشته باشد؛ چراکه تجربه‌های متفاوت تاریخی را در خود جای داده و در عین حال برخی تحولات و تجارب تاریخی را نیز به یکدیگر داده‌اند که هریک از آن‌ها می‌تواند منحصر به یک کانتکست یا زمینه مشخص باشد، حتی برخی واژه‌ها و اصطلاحات در زبان‌ها مشخص ابداع و وارد زبان‌های دیگر شده‌اند و گاهی معانی متعاری و متناقض یافته‌اند.

درنهایت، امید است که تلاش و دقت مترجمان مجموعه رضایت خوانندگان را جلب کند. از همه مترجم‌های این مجموعه، انتشارات قصیده‌سرا و همه آنهایی که در انتشار این مجموعه نقش داشته‌اند، سپاسگزاری می‌شود.

بهنام جودی^۱